

Iwona Otoła

Aktywność innowacyjna i badawczo-rozwojowa mikro i małych przedsiębiorstw województwa śląskiego

Ekonomiczne Problemy Usług nr 51, 313-320

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

IWONA OTOLA

Politechnika Częstochowska

AKTYWNOŚĆ INNOWACYJNA I BADAWCZO-ROZWOJOWA MIKRO I MAŁYCH PRZEDSIĘBIORSTW WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

Wprowadzenie

Rozwój gospodarki jest silnie zależny od zdolności przedsiębiorstw do podejmowania działań innowacyjnych celem skorzystania z okazji i ucieczki przed zagrożeniami charakteryzującymi przedsiębiorczość i jego otoczenie. Efektywnie działająca jednostka gospodarcza to przede wszystkim jednostka przedsiębiorcza, a to z kolei wiąże się z koniecznością wprowadzania zmian w działalności przedsiębiorstwa, a zatem jednostka przedsiębiorcza musi być nastawiona na innowacje techniczne i organizacyjne¹. „Innowacja jest specyficznym narzędziem przedsiębiorczości – środkami w jaki przedsiębiorcy wykorzystują szansę jako możliwość prowadzenia działalności lub świadczenia usług (...) oznacza zdolność do uczenia się i prowadzenia praktyki”². Stąd innowacje nierozłącznie wiążą się z przedsiębiorczą działalnością mikro i małych przedsiębiorstw. Wdrażanie innowacji jest kluczowym wyzwaniem stojącym przed przedsiębiorcami z sektora MSP³. Globalizacja, zmiany w gospodarce, skracanie cyklu życia produktu, rosnące możliwości technologiczne, zmiany potrzeb konsumentów oraz rosnąca konkurencja dopisują się do tych wyzwań. Sektor MSP musi odpowiedzieć poprzez adaptacje bardziej innowacyjnej struktury organizacyjnej, procesu

¹ A.H. Jasiński, *Innowacje i transfer techniki w procesie transformacji*, Difin, Warszawa 2007, s. 39.

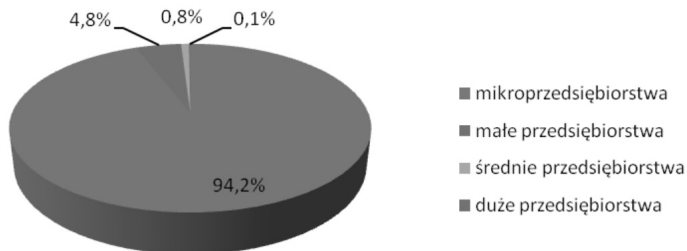
² P. Drucker, *Innowacja i przedsiębiorczość. Praktyka i zasady*, PWE, Warszawa 1992, s. 32.

³ R. McAdam, T. McConvery, *Barriers to innovation within small firms in a peripheral location*, „International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research” 2004, Vol. 10, No 3, s. 206–221.

technologicznego i kultury, aby móc utrzymać lub ugruntować przewagę konkurencyjną na nowym, innowacyjnym rynku⁴.

Mikro i małe przedsiębiorstwa w województwie śląskim

Przedsiębiorstwa z sektora MSP są siłą napędową każdej gospodarki. To one przede wszystkim przyczyniają się do wzrostu gospodarczego i zachowania konkurencji. Dla zobrazowania stanu gospodarki danego regionu kluczowe jest przedstawienie struktury i dynamiki działających na nim podmiotów gospodarczych.

Wykres 1. Struktura podmiotów gospodarczych w województwie śląskim według klas wielkości w 2008 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS www.stat.gov.pl.

W województwie śląskim zarejestrowano w 2008 roku ponad 428 tys. podmiotów gospodarczych. Rozpatrując strukturę podmiotów według klas wielkości, należy zauważyć, iż kluczowe znaczenie w gospodarce województwa śląskiego mają mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające do 9 pracowników. Ich udział w strukturze wynosi ponad 94%, co oznacza ponad 404 tys. zarejestrowanych przedsiębiorstw. W województwie śląskim zarejestrowanych jest ponad 20,6 tys. małych przedsiębiorstw, zatrudniających od 10 do 49 pracowników, czyli 4,8% wszystkich przedsiębiorstw województwa śląskiego. Przedsiębiorstwa średnie, w liczbie ponad 3,5 tys., zatrudniające od 50 do 249 pracowników, stanowią 0,8% wszystkich podmiotów gospodarczych województwa. Natomiast duże przedsiębiorstwa, których w województwie śląskim zarejestrowano 601, zatrudniające powyżej 250 pracowników, stanowią

⁴ S. Mosey, J. Clare, D. Woodcock, *Innovation decision making in British manufacturing SMEs*, „Integrated Manufacturing Systems” 2002, Vol. 13 No. 3, s. 176–83.

tylko 0,1%. To potwierdza ogólną tendencję krajową, gdyż procentowy udział poszczególnych grup wielkości przedsiębiorstw w stosunku do wszystkich zarejestrowanych przedsiębiorstw w Polsce przedstawia się prawie identycznie jak w województwie śląskim.

Innowacyjność mikro i małych przedsiębiorstw województwa śląskiego

Badania działalności innowacyjnej i badawczo-rozwojowej przeprowadzono w 150 przedsiębiorstwach zarejestrowanych w województwie śląskim, z czego 102 przedsiębiorstwa należały do grupy mikro (26,5%) i małych przedsiębiorstw (73,5%)⁵. W niniejszym artykule zaprezentowano wyniki badań innowacyjności mikro i małych przedsiębiorstw województwa śląskiego. Analizując badane przedsiębiorstwa pod względem sekcji PKD, największy udział w badaniu miały przedsiębiorstwa należące do sekcji: G – handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów (29,4%), C – przetwórstwo przemysłowe (25,9%), F - budownictwo (14,7%) oraz S – pozostała działalność usługowa (14,7%). Prawie połowa omawianych przedsiębiorstw działa głównie na rynku lokalnym i regionalnym – 48% mikroprzedsiębiorstw i 41% małych przedsiębiorstw. Około 30% z nich obejmuje swoim zasięgiem rynek krajowy. Do działalności na terenie Europy przyznaje się ponad 20% małych przedsiębiorstw i tylko 15% mikroprzedsiębiorstw. Zasięg ogólnoeuropejski ma niemal 4% mikroprzedsiębiorstw i prawie 7% małych przedsiębiorstw.

⁵ Badania ankietowe przeprowadzono w ramach projektu „Plan rozwoju Politechniki Częstochowskiej” moduł VI – „Profil Inżyniera”, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

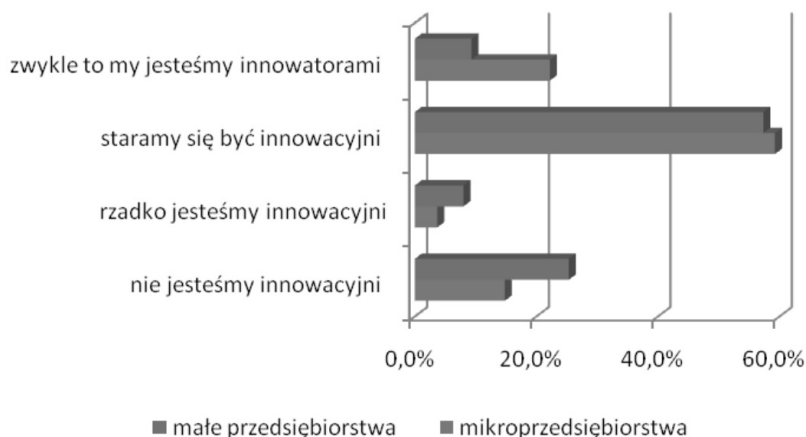
Tabela 1. Pojmowanie pojęcia „innowacyjność” w mikro i małych przedsiębiorstwach

Wskazania	Udział procentowy*
Wprowadzanie nowych technologii	30
Wprowadzanie nowych rozwiązań	20
Rozwój firmy, modernizacja	10
Wprowadzanie nowych produktów /usług	9
Brak zdania/trudno powiedzieć	8
Wprowadzanie nowych/udoskonalanie sposobów pracy	8
Udoskonalanie działalności	6
Poszukiwanie nowych rozwiązań, wprowadzanie nowych programów komputerowych	5
Wprowadzanie nowych maszyn i urządzeń	4
Udoskonalanie procesów produkcji	3
Otwartość na zmiany, udoskonalanie świadczonych usług	2
Automatyzacja pakowania, dążenie do uzyskania pozycji lidera, modernizacja procesu produkcji, otwartość na nowe, pozornie nierealne pomysły, poprawa estetyki, poprawa wyników sprzedaży, poszerzanie działań marketingowych, poszukiwanie udoskonaleń, poszukiwanie nowych klientów, różnicowanie produkcji, wprowadzanie nowych sposobów handlu, wprowadzanie oferty na nowe rynki, wyznaczanie nowych kierunków działalności firmy, wzrost konkurencyjności firmy, zdolność dostosowania się do wymagań rynku	1

*Odpowiedzi nie sumują się do 100%, gdyż część respondentów wskazała kilka odpowiedzi.

Źródło: opracowanie własne.

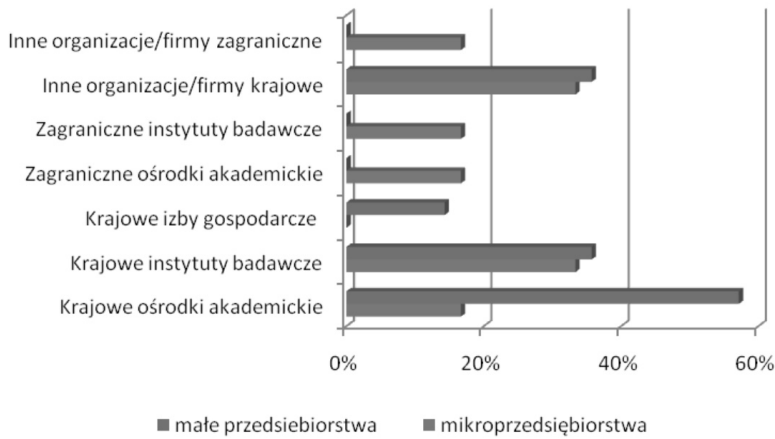
W przeprowadzonych badaniach nie podano wyboru odpowiedzi na pytanie dotyczące pojęcia innowacyjność przedsiębiorstwa. To spowodowało bardzo szeroki wachlarz odpowiedzi, a jednocześnie pokazało ich różnorodność – od typowych skojarzeń jak *wprowadzanie nowych technologii*, po skojarzenia nieodające charakteru innowacyjnego przedsiębiorstwa, jak *poprawa estetyki*, a także takie, które sugerują podejmowanie wyzwań, jak *otwartość na nowe pozornie nierealne pomysły*. Dla 30% badanych przedsiębiorstw innowacyjność przedsiębiorstwa wiąże się z wprowadzeniem nowych technologii; 20% uważa, iż jest to wprowadzanie nowych rozwiązań; 10% przedsiębiorstw wiąże pojęcie innowacyjności z rozwojem firmy i tyleż samo z jej modernizacją. Na innowacyjność jako wprowadzanie nowych produktów/usług wskazuje 9% badanych, a 8% kojarzy ją z działaniami dotyczącymi wprowadzania nowych lub udoskonalania systemów pracy.

Wykres 2. Innowacyjny charakter mikro i małych przedsiębiorstw w województwie śląskim
 Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Prawie 60% mikro i małych przedsiębiorstw stara się być innowacyjnymi, testując nowe produkty i technologie produkcji; 22% badanych mikroprzedsiębiorstw uważa się za innowatorów na rynku. Podstawą ich strategii działania jest testowanie nowych technologii produkcji, nawet jeśli okażą się nietrafione. Tylko 9% małych przedsiębiorstw wyraża taki sam pogląd; ¼ badanych małych przedsiębiorstw nie uważa się za przedsiębiorstwa innowacyjne. Ich domeną działania jest trzymanie się przetestowanego już produktu bądź technologii produkcji. Takie samo zdanie ma 15% mikroprzedsiębiorstw. Rzadko jesteśmy innowacyjni – tylko wtedy, gdy istnieje silna presja ze strony konkurencji – w ten sposób charakter innowacyjny opisuje 4% mikroprzedsiębiorstw i 8% małych przedsiębiorstw.

Truizmem jest stwierdzenie, że procesy innowacyjne wymagają ponoszenia bardzo wysokich nakładów finansowych i charakteryzują się wysokim stopniem ryzyka. Wśród badanych mikro i małych przedsiębiorstw 22% z nich angażuje się w działania badawczo-rozwojowe, ale tylko 10% posiada fundusze przeznaczane wyłącznie na działalność innowacyjną i badawczo-rozwojową. Badane przedsiębiorstwa oprócz własnych środków finansowych przeznaczanych na działalność innowacyjną i badawczo-rozwojową, korzystają w dużej mierze z funduszy Unii Europejskiej, rzadziej z kredytów bankowych i innych środków publicznych.

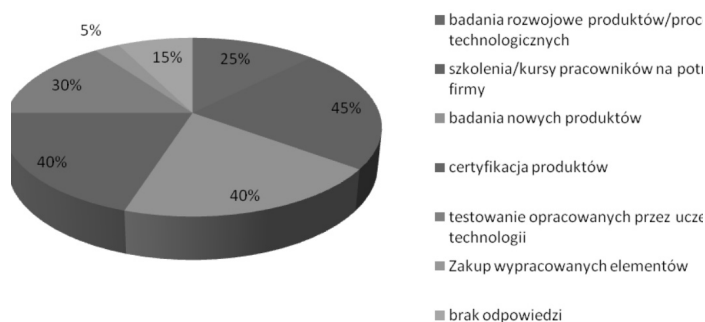

Wykres 3. Współpraca mikro i małych przedsiębiorstw w zakresie badań i innowacji z innymi instytucjami

*Odpowiedzi nie sumują się do 100%, gdyż część respondentów wskazała kilka odpowiedzi.

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Przeprowadzone badania wskazują, że 20% mikro i małych przedsiębiorstw na przestrzeni ostatnich trzech lat współpracowało z innymi organizacjami lub firmami na polu badań i innowacji. Widoczne są jednak spore różnice w rodzaju współpracy mikro i małych przedsiębiorstw. O ile wśród małych przedsiębiorstw nie wskazano na współpracę z organizacjami zagranicznymi, tylko krajowymi, o tyle mikroprzedsiębiorstwa współdziałały zarówno z jednostkami krajowymi jak i zagranicznymi. Małe przedsiębiorstwa wskazały głównie na współpracę z krajowymi ośrodkami akademickimi (60%), krajowymi instytutami badawczymi (36%) oraz innymi organizacjami lub firmami w kraju (36%). Mikroprzedsiębiorstwa oprócz współpracy z krajowymi instytutami badawczymi (33%) i innymi organizacjami i firmami krajowymi (33%) wytypowały także współpracę z jednostkami zagranicznymi, zarówno ośrodkami akademickimi jak i instytutami badawczymi, a także innymi organizacjami i firmami (po 16,5%).

Wykres 4. Zakres współpracy badawczo-rozwojowej mikro i małych przedsiębiorstw
*Odpowiedzi nie sumują się do 100%, gdyż część respondentów wskazała kilka odpowiedzi.

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

W trzy główne obszary współpracy badanych przedsiębiorstw wpisały się szkolenia i kursy dla pracowników na potrzeby firmy (45%), badania nowych produktów (40%) oraz certyfikacja produktów (40%). Najmniejszym zainteresowaniem wśród ankietowanych przedsiębiorstw cieszył się zakup wypracowanych elementów.

Wykres 5. Rodzaje wprowadzanych innowacji

*Odpowiedzi nie sumują się do 100%, gdyż część respondentów wskazała kilka odpowiedzi.

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Przeprowadzone badania ankietowe wskazują, że w ostatnich trzech latach zarówno mikro (70,5%) jak i małe przedsiębiorstwa (57%) potwierdziły wprowadzanie innowacji. Najczęściej innowacje dotyczyły wdrożenia nowego produktu na rynek. Na taki rodzaj innowacji wskazało aż 74% mikroprzedsiębiorstw i 63% małych przedsiębiorstw. Na nowy proces produkcji wskazało 58% małych przedsiębiorstw i tylko 26% mikroprzedsiębiorstw. Najmniej wprowadzono innowacji

organizacyjnych. Zarówno w przypadku małych jak i mikro przedsiębiorstw do wdrożenia tego rodzaju innowacji przyznało się 21% badanych przedsiębiorstw.

Podsumowanie

Podniesienie konkurencyjności polskich przedsiębiorstw wymaga przede wszystkim ponoszenia nakładów inwestycyjnych przez te przedsiębiorstwa. Obecnie rozwój przedsiębiorstw nie może odbywać się bez nowych technologii i wiedzy. Istotne zatem stają się działania innowacyjne w przedsiębiorstwach. Mikro i małe przedsiębiorstwa są siłą rozwojową każdej gospodarki. Pobudzanie aktywności gospodarczej prowadzi także do rozwoju sektora MSP. W polskim sektorze MSP należy zauważyć pozytywne działania na rzecz rozwoju i podniesienia konkurencyjności małych i średnich podmiotów gospodarczych.

Wzrost działań innowacyjnych i jego pierwsze efekty stanowią dobrą drogę do dalszego rozwoju i umacniania się pozycji mikro i małych przedsiębiorstw⁶. Ten sektor gospodarki wykazuje większą odporność na kryzysy dzięki elastyczności w dostosowaniu się do zmieniających warunków działania. Korzystnie oddziałuje na rozwój innowacji i wynalazczości, jest komplementarnym dostawcą części, podzespołów i usług do produkcji realizowanej przez duże przedsiębiorstwa. Współczesna gospodarka jednak cechuje się dużą ilością procesów dostosowawczych, które wymuszane są poprzez globalizację. Przedsiębiorstwa z sektora MSP funkcjonujące tylko na rynku lokalnym zmuszane są do uczestniczenia w globalnej konkurencji. Sytuacja ta wymaga od nich ciągłych procesów dostosowawczych oraz innowacyjnych, aby móc konkurować i funkcjonować na danym rynku.

INNOVATION AND R&D ACTIVITY IN MICRO AND SMALL ENTERPRISES OF SILESIA VOIVODESHIP

Summary

Introducing the innovation activity and co-operation in the area of R&D in micro and small enterprises of Silesia voivodeship is an aim of this paper. An issue of innovations of micro and small enterprises was raised because exactly an innovation influences on faster growth and the competitiveness of the economy of the given country.

Translated by Iwona Otolą

⁶ I. Otolą, *Bariery rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw*, w: *Przedsiębiorstwo wobec wyzwań globalnych*, red. A. Herman K. Poznańska, t. 3, SGH, Warszawa 2008, s. 57.